

Július KREMPASKÝ (* 31. 3. 1931 Krížová Ves † 6. 12. 2019 Bratislava)

Medzinárodne uznávaný vedec v oblasti experimentálnej fyziky orientovanej na fyziku tuhých látok, najmä polovodičov. Tento nestor fyziky na Slovensku, skvelý v pedagogickej aj výskumnej oblasti, sa systematicky venoval tiež popularizácii vedy i jej uplatnenia v praxi a zvlášť problematike vzájomných vzťahov medzi vedou a vierou. Angažoval sa aj v ochrane ľudských práv.

Narodil sa do šesťdetskej rodiny tesára. Z nej si, okrem vzťahu k práci s drevom – svojmu neskoršiemu koníčku, odniesol pevnú katolícku vieru rozšírenú o ekumenizmus.-Už učiteľ na ľudovej škole rozpoznal jeho schopnosti a orientoval ho na gymnaziálne štúdium. Po maturite na kežmarskom gymnáziu (dnes cirkevné Gymnázium P. O. Hviezdoslava) v roku 1948, vyštudoval fyziku na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, kde v roku 1953 promoval s kádrovým posudkom: *Menovaný síce dokázal, že ovláda fyziku, keďže počas celého štúdia získal len výborné známky, ale zistilo sa, že túto fyziku ovláda ideologicky škodlivo, a preto sa mu znižuje známka o jeden stupeň na veľmi dobrý... Z týchto dôvodov sa nedovoľuje menovanému, aby zostal pracovať na prírodovedeckej fakulte.* Jeho talent a porozumenie niektorých vtedajších vedeckých osobností mu však otvorilo cestu na Slovenskú vysokú školu technickú (SVŠT, dnes STU), kde obhájil kandidátsku a doktorskú dizertáciu, habilitoval sa a získal hodnosť profesora. Bol prodekanom a vedúcim Katedry fyziky na Fakulte elektrotechniky a informatiky STU v Bratislave a najmä obľúbeným pedagógom, ktorý na univerzite pôsobil vyše 60 rokov a významne jej úroveň pozdvihol. Jeho životná cesta bola poznamenaná osudovými stretnutiami. K štúdiu matematiky a fyziky na univerzite ho priviedlo náhodné stretnutie s prof. Michalom Harantom. Prof. Vladimír Hajko (neskôr akademik SAV) ho už ako treťoročiaka pozval pôsobiť na bratislavskú techniku na post čiastkového asistenta. Tam si čerstvého absolventa zobral prof. Dionýz Ilkovič na Katedru fyziky Elektrotechnickej fakulty SVŠT. Spolu s ním založil štúdium fyziky pevných látok, v ktorom sa Krempaský orientoval na výskum polovodičov. Rovnako je zakladateľom

vedeckého odboru „nekryštalické polovodiče“ a takisto spolupracoval pri zakladaní vedeckého smeru „amorfné kovy“, ktoré dosiaľ úspešne reprezentujú Slovensko aj na medzinárodnej úrovni. Pripravil prvú generáciu odborníkov v tejto problematike, a tým nepriamo aj budovanie elektrotechnického priemyslu na Slovensku. Svoju vedeckú cestu fyzikou pevných látok obohatil originálnym prístupom k meraniu termofyzikálnych veličín, ktorým vniesol do problému dynamiku – impulzné metódy. Tým založil vedecký odbor „termofyzikálne vlastnosti“. Rovnomenná kniha z roku 1969 sa stala jeho doktorskou dizertáciou (1974). Prvenstvo mu patrí aj v oblasti novej jednotiacej vedeckej platformy – synergetiky ako všeobecnej metóde skúmania vzniku nových kvalít v systémoch s nelineárnou dynamikou. Organizoval interdisciplinárne semináre, na ktorých sa schádzali adeпти z rozličných vedných disciplín – fyziky, chémie, biológie, ekológie, ekonómie, medicíny... a ktoré vyústili do napísania knihy *Synergetika* (1988). V roku 1980 sa stal členom-korešpondentom SAV a neskôr tiež ČSAV. Vo Fyzikálnom ústave SAV sa podieľal aj na rozvoji fyziky a technológie kovových skiel. Okrem SVŠT, neskôr STU v Bratislave, pôsobil na Trnavskej univerzite a v Metodickom centre v Bratislave. Viedol 27 pracovníkov k získaniu vedeckých hodností CSc. (PhD.) a viacerých z nich i k najvyšším vedeckým titulom DrSc.

Bol členom Jednoty slovenských matematikov a fyzikov, Európskej komisie pre publikácie, Prezídia SAV, Kolégia fyziky SAV, Akadémie vied a umení v Európe, či Učenej spoločnosti SAV. Absolvoval takmer 250 verejných prednášok na témy výstupov fyziky "za hranice fyziky", vystupoval v televízii a rozhlase. Bol autorom viac ako 100 monografií, vedecko-populárnych diel v slovenčine, angličtine, nemčine, desiatok vysokoškolských skrípt. Tiež je autorom i spoluautorom šiestich patentov. Úspešne začrel aj do kozmológie, niekoľko prác vydal k otázkam vedy a viery. Z nich je populárna jeho kniha: *Veda verzus viera*. Za svoju vedecko-pedagogickú činnosť bol ocenený Národnou cenou SR (1989), Cenou SAV za popularizáciu vedy (1998), Cenou ministra školstva SR za vedy a techniku (2002) a Radom Ľudovíta Štúra II. triedy (2006) i ďalších cien a medailí. Dňa 14. 10. 2010 v Primaciálnom paláci, prvýkrát v histórii Slovenska, udelila Konferencia biskupov Slovenska prof. RNDr. Júliusovi Krempaskému, DrSc. cenu *Fides et ratio* (Viera a rozum) za zásluhy o dialóg medzi vierou a vedou – pri príležitosti výročia vydania rovnomennej encykliky pápeža Jána Pavla II.

(DB)